

Szilveszter Szilveszter

avagy egy igazi hős születése, élete, halála és dicsőséges föltámadása
megtagadásának *hiteles* története

II.

32.

1929. február 1-jén kilencvenkilenc éves korában meghalt az Ezredes Úr, Szabadka nagy fia. A városban és környékén mindenki ismerte, mert ő volt az utolsó Kossuth-katona. Résztvevője volt a kaponyai győzedelmes csatának meg más nevezetes ütközeteknek is. Hadnaggyá léptették elő, s ott volt Világosnál is, ott is marasztalták aztán a sógorok, mert közlegényként bevonultatták. Szerencséjére hamarosan katonai akadémiára került, gyalogsági tiszt lett, részese a nagy osztrák vereségeknek. De nem múltott rajta semmi, őt bizony e vereségek után is többször kitüntették. Mert a vesztes félnek is vannak hősei. Königrätznél őfelsége I. Ferenc József osztrák császár (később magyar király is) személyesen tűzte mellére a nagykeresztet. Villámgyorsan haladt a ranglétrán, s végül 1875 őszén érdemei, szolgálata és feltétlen hűsége jutalmául kinevezték a szabadkai nyolcvanhatos gyalogezred parancsnokává, ezredesi rangban. Várható volt, hogy hamarosan tábornokká léptetik elő, mert sok pártolója, barátja és támogatója volt. Azonban közbejött Bosznia-Hercegovina kérdése. Vehemensen ellenezte a Monarchia bármilyen szerepét a Balkán térségében. Azt követelte, a Monarchia segítse fegyverrel és utánpótlással a szerbek nemzeti felszabadító küzdelmét, hiszen a végleges megoldás a forrongó Balkán stabilizálására egy erős szerb hercegség vagy királyság. Ilyen kritikát nem tűrhetett a hadvezetés! Az Ezredes Urból nem lett tábornok, lett belőle 1879. január 2-án felmentett, 1882. január 1-jétől meg nyugdíjas, aki most már kedvére dohoghatott, amennyit akart. Behúzódott a Halasi úti szülői házba, ott élt húga családja körében szeretetben, megbecsülésben. Vasárnaponként a honvéd veteránokkal felvonult a Szent Teréz-templom előtt, nagymisére, de elfogytak lassan mellőle a társak, egyedül maradt.

Szilveszter Szilveszter az Ezredes Úr családja kívánságára elvállalta, hogy katonai temetést rendez a megboldogult tiszteletére. Felkereste Jakovljević Milan ezredes urat, Szabadka másik nagy szülöttét, az első balkáni háború egyik hőst, a Monarchia volt alezredesét, a Szerb Királyság ezredesét, az Ezredes Úr feltétlen hívét és csodálóját, hisz 1876-ban ő indította el Milan úrfit a katonai pályán, és tanácsot kért tőle, mit tegyen? Ezredes úr Jakovljević, aki fél lábát Drinápoly alatt hagyta, s ezért őfelsége I. Péter szerb király 1913 januárjában személyesen nyújtotta át neki a legmagasabb katonai érdemrendet és a leszerelő levelet, amelynek megfogalmazásában egyetlen mondat keretében foglalták bele ezredesi kinevezését és obsitját is; szolgáját Turanov főfelügyelő úrhoz szalasztotta, aki legott meg is jött N. őrmester társaságában. Az ezredes úr arra kérte Turanov urat, hozza össze őt a város katonai elöljárójával. A helyőrségparancsnok az 1917-es szaloniki áttörés hőse, akkor kapitány, 1921-től tábornok, elhíresült pedig arról, hogy ezredeskorában, 1919-ben, csak a francia katonai túlerő nyomására vonult ki Temesvárról, az evakuációig azt hangoztatta, hogy Temesvár ősi szerb város, a Szerb Vajdaság fővárosa, amit a Habsburgok is mindig elismertek, szerb pravoszláv püspöki székhely, s a győztes hatalomhoz, a Szerb Királysághoz csatolandó. Turanov pattogó parancsot adott, N. őrmester, futólépésben irány a Bárány vendéglő, mert ilyenkor, dél körül, ott gyülekeznek a város főbb katonai parancsnokai, korty pálinkára, kispörköltre, pikoló sörrre! – Lihegve jött vissza N. őrmester, hogy Jakovljević ezredes urat és Turanov főfelügyelő urat várja a tábornok úr. Átfiákereztek hát a Bárányba, ahol hősünket hellyel sem kínálták, ott állt egy oszlop mellett, megszegyenülten, leforrázva, kiszáradt szájjal és föl-puffadt nyelvvel, páriaként kitagadva. A tábornok úr figyelmesen hallgatta ezredes úr Jakovljević mondókáját, egyszer csak bólintott, a detektív meg intett hősünknek, jöjjön közelebb. Szilveszter megállt az asztal előtt, kicsit katonásan, meghajolt. – Egy magyar ezredesnek akarsz te katonai temetést? – Szilveszter köhintett. Szája már szóra nyílt volna, amikor a tábornok úr megkérdezte, harcolt-e a megboldogult a szerbek ellen? – A kaponyai csatában, itt a várostól nyugatra, 1849-ben. – Ki győzött? – A szerbek elhagyták a csatateret. – Vesztettek? – Életben maradtak. – És most mi temessük el katonai tiszteletadással az ellenségünket? – Jó volt a kérdés, hősünk megragadta a lehetőséget. – Méltóságos tábornok úr, ő nem volt ellensége a szerb népnek. Éppen emiatt nem lett belőle tábornok. Kényszernyugdíjazták. – És elmesélte az Ezredes Úr történetét, Bosznia-Hercegovina megszállása iránti rosszállását, a szerbek török elleni felszabadító harcának megsegítéséről és az erős szerb királyság megalakításáról szóló tézisét. Erélyesen kikelt az Ezredes Úr 1908-ban a boszniai annexió ellen is, de akkor már nem hallgatta őt senki. – Ezredes úr Jakovljević, aki a boszniai annexió elleni tiltakozása miatt lett nyugdíjas alezredese a Monarchiának, s tért haza agglegényként a pesti

Ludovika tüzérségi katedrájáról Szabadkára, a szülői házba, megerősítve hősünk minden szavát, bólogatott. Aztán maga is regélt arról, hogy az Ezredes Úr biztatására jelentkezett 1912-ben, közvetlenül a Cuvaj bán elleni merénylet után, a szerb hadseregbe önkéntesnek, nemzeti felszabadítási harcot folytatni a török ellen, aztán a szerb tüzérség modernizálója lett, és kidolgozta a fegyvernem háborús doktrínáját is. – Emiatt volt jobb a mi tüzérségünk 1913-ban a bolgárokénál. – A tábornok úr töprengett, nehezen nyögte ki, jól van, legyen. Nemes ellenfél volt, egy szerb hős atyai barátja, megérdemli a díszlövést meg az ágyútalpat. De katonai kíséretet nem adok. A katonák a sírnál csatlakoznak, őrmester vezeti őket, a lafettáért gyertek holnap reggel! – Hősünk köszönete jeléül pezsgőt bontatott, a tábornok úr, az ezredes úr, a tiszt urak ezt lelkesen elfogadták, ő pedig elindult megvinni a jó hírt a gyászoló családnak. Turanov azonban utolérte. – Nem gondoltam, hogy sikerülni fog, mondta, s kifejtette, a január 6-án elhangzott királyi szózat után ez szinte hihetetlen. – Miért? – kérdezte Szilveszter. – Őfelsége és szeretett népe között nincs már olyan hiteltelen közvetítő, mint egy széthúzó, államot eláruló parlament, amelynek tagjai, a tisztelt képviselő urak, csak egymásra acsarkodnak, és elinnák az orrukat is a szemük közül. Őfelsége által megújított, egészséges korszellemet mai tetteivel a legteljesebben demonstrálta a tábornok úr. Fogadta a nép egyszerű fiát, meghallgatta őt, és kérését teljesítette. Legyen áldott őfelsége is, a tábornok úr is, ezredes úr Jakovljević is, és hálás köszönet önnök is, főfelügyelő úr, mert az ön önzetlen segítsége nélkül nem mentem volna semmire.

Másnap az egész város ott volt a temetési vonulásnál. Csodálkozott is mindenki, hogy a katonaság ágyútalpat biztosított a koporsó alá, amely művészi megfaragott diófából készült, s amelyet nemzeti zászló helyett, ahogy illenék, fehér selyemlepel borított, tetején meg Ezredes Úr aranygombos veteráncsákója ült, mint pacsirta a fészken. Futótűzként terjedt valamely locsogó forrásból a jól értesült suttogás a sír mellett eldördülő díszlövésekről is. Ott volt a teljes tűzoltózenekar, a lövegtalp előtt tizenkét gyászhuszár lovagolt, oldalról négyen-négyen lépkedtek, fekete atillában, zsinórosan, tükörcsizmásan. A lafettát hat ló húzta, a hátsó pár tomporával párhuzamosan menetelt méltóságteljesen Szilveszter Szilveszter, levett kalappal, fekete télikabátján háborús kitüntetésekkel.

A temetési menet élén, a hadastyán végakarata szerint, Rozmayer Antal szabómester, örökös dalostársa lépkedett, vállán az Ezredes Úr fejfájával, mögötte díszes, templomi gyászlobogókat hordoztak, aztán a rezesbanda. A tűzoltózenekar után, a gyászhuszárok előtt, a püspök úr fiákere ringatózott, mögötte még két fiáker, benne plébánosokkal, a kisüléseken káplánokkal, a bakokon, kocsis mellett, ministránsokkal. A plébánosok a háznál mondtak imát, a temetési szertartást a püspök úr vállalta. A plébánosok mögötti

fiákeren a szabadkai meg a sándori pópák ültek, aztán a szabadkai főrabbi következett, majd a protestáns nagytiszteletű urak, utánuk pedig szerb ezredesi díszruhájában, mellén minden katonai kitüntetésével (volt jócskán, hiszen két impériumot is szolgált!) ezredes úr Milan Jakovljević, akinek fiákerét Szabadka legszebb két kancája húzta. (Ez hősünk érdeme volt.) A katafalk mögött a rokonság lépkedett, aztán a kísérek. Közülük sokan, akár hősünk, háborús érmeiket kabátjukra biggyesztették. A sírnál ott vártak már a jugoszláv királyi katonák, egy tized, a lehető legalacsonyabb szint, őrmester vezényelt, de mégis hálás volt érte Szabadka teljes társadalma, mert igazi díszsortűz volt ez, akármilyen szerényre is méretezték, és oly nagyot durrant, elhallatszott Belgrádig is, hiszen valaki azonnal besúgta a legfőbb parancsnokságon a *magyar* ezredes búcsúztatására végrehajtott *jugoszláv* katonai tiszteletadást. – Titkos nyomozás lett miatta, még őfelségénél is be akarták mártani a tábornok urat, de őfelsége, miután mindenről értesült, mert valakik azért becsületesen is beszámoltak az eseményekről, mégis állomáshelyén hagyta a mi vitéz parancsnokunkat, hiábavaló volt az ellene való áskálódás. – Így mesélte el a legújabb titkokat Turanov főfelügyelő úr Szilveszter Szilveszternek a Bárány vendéglő szeparéjában. (Ám 1930 tavaszán derült égből villámcsapás: indoklás nélkül mentette fel és nyugdíjazta volna őfelsége I. Karagyorgyevics Sándor, az országegyesítő király a tábornok urat, de ebből semmi sem lett, mert igazi hős módján, a helyőrségparancsnok a *fermán* kézhezvétele után szájába dugta pisztolya csövét.) Meg azt is mondta Turanov úr abban a bizonyos szeparében, hogy a temetés éjszakáján valamely suhancok kivonultak az Ezredes Úr sírjához, gyertyát gyújtottak, egyetlen szálát, és elénekelték a magyar himnuszt meg a Kossuth Lajos azt üzente kezdetű nacionalista nótát. Mindkettő halálos bűnnek számít, és mindkettő éneklése ezerszer is tiltva van. Ezt az egész világ tudja.

33.

A Sztójay-kormány idején, amikor elszóllítatik e világból ezredes úr Milan Jakovljević, Szilveszter Szilveszter a család kívánsága szerint olyan temetést szervezne, amelynek része a katonai tiszteletadás. Azt hiszi, könnyű dolga lesz, hiszen a megboldogult a Monarchia alezredese volt, de a kaszárnyában az ügyeletes tiszt elé sem engedi őt Kovács XII. János őrmester, a kapuőrség parancsnoka, aki kikelve magából ordítani kezd hősünkkel, mit képzelsz, rohadt csetnik, egy szarházi rác temetésére vonuljon ki a magyar katonaság? – Hősünk magyarázni kezdené a Monarchiát meg a Ludovikát, de Kovács XII. János őrmester feláll az íróasztala mellől, és akkora taslit kanyarint Szilveszter Szilveszter képébe, hogy hősünk taknya menten körülcsavarodik bal füle cimpáján. Kapna még egyet a képébe, emeli már az őrparancsnok az öklét, de hősünk ekkor felkiált, én vitéz Szilveszter Szilveszter vagyok! – Őrmester

úr Kovács XII. János erre visszafogja magát. (Ezen elmaradt pofon volt Szilveszter Szilveszter vitézségének egyetlen haszna. Nagyezüstje miatt, akarta, nem akarta, 1941-ben a Kormányzó Úr Őfőméltósága vitézséget adományozott neki, mert az a fennálló előírások szerint járt is neki.) Fúj egy nagyot a hadfi, hörög, torkát köszörüli, zubog benne a tesztoszteron, odaköpi a szoba sarkába, no, beszélj, csetnik! Még egyszer mondom, egy rohadt rác miatt magyar katonaság ki nem vonul! – Szilveszter nézi az őrmester véres szemét, majd megkérdezi, tudja-e, őrmester úr, ki a miniszterelnöke? – Mert hősünk még emlékezik arra a korszakra, amikor az említett illetőt, akinek neve a túlhevült Kovács XII. János őrmester úrnak *momentán* nem jut eszébe, Sztójákovics Dimitrijének hívják (s lett belőle Sztójakovics Demeter, majd Sztójay Döme, no, ilyen kacskaringósak az Úristen rejtett ösvényei!), hiszen egykor, az előző nagy háborúban, vagy négy hónapon át mindketten ugyanabban az ezredben szolgálnak, egyikük ugyan közlegény, a másikuk törzstiszt, de mit tesz isten, azért személyesen is találkoznak, beszélnek is egymással, nem csak magyarul. A történet vége, hogy hősünket kidobják a helyőrségi laktanyából, a Palicsi úti első kaszárnyából, a Városi Honvédelmi Hivatalból, a kaszárnyákban kap még két pofont, az orra vére is elered. Senkihez sem sikerül bejutnia, elakad az őrparancsnokoknál, portásoknál, ajtónállóknál, úgyhogy hiábavaló a család kívánsága, nincs a sírnál katonai díszlovás. De kivonulnak a szabadkai vadászok, több százan, mert a megboldogult ezredes úr Milan Jakovljević 1910-től 1935-ig elnöke, majd haláláig tiszteletbeli elnöke a szabadkai vadászegyesületnek. Ez a negyven vadászfegyverből leadott díszsortűz is, miként az Ezredes Úr énekében, 1929-ben, messzire elhallatszik, egészen Budapestig, mert beárulja valaki a vadászegyesületet, nyomoznak titkosan ezúttal is, hősünket többször is kihallgatják, meg is fenyegetik, hogy eljárást indítanak ellene, mert a temetés megszervezésével provokációk sorát indítja el, és emiatt nagyban megromlanak a közállapotok Szabadkán, de a mindent átfogó, szigorú nyomozásnak az lesz a vége, hogy kétheti laktanyáristomra ítélik Kovács XII. János őrmestert, mert illetlenül viselkedett egy vitéz magyarral szemben.

Szilveszter Szilveszter díszes halálkocsijában kísérik utolsó útjára az elhunyt ezredes urat, a Monarchia alezredesét, a hadviselő magyar haderő tüzérsége egyes főtisztjeinek kedves tanárát, mert lafettát nem kaphat. Most nem Rozmayer viszi elől vállán a keresztfát (hol van ő már?!), hanem Đorđe Barjaktarović, mellette jobbról Beretka Dániel, balról meg Ivan Vojnić Tunić, a szabadkai borászok doyenjei, ezredes úr Jakovljević legkedvesebb vincellérei, mintha testvéreim volnátok, mondogatta nekik a hadastyán; elhoznak minden templomi lobogót a szabadkai és a sándori pravoszláv hitközségekből. A lobogók után hosszú fiákersor következik, majd a teljes tűzoltózenekar, aztán a tizenkét gyászhuszár, a halálkocsi előtt meg ott lépdel hősünk méltó-

ságteljesen, levett kalappal, mellén minden háborús kitüntetésével. A háznál a szabadkai és a sándori pópák mondanak imát, a görögkeleti temetőben a sírnál meg a szentendrei szerb pravoszláv püspök. De a temetési menetben ott vannak a szabadkai katolikus és protestáns egyházak papjai és a püspök úr is, aki magyar, bunyevác meg szerb nyelven is imát mond az örökkévalóság gödre előtt, amelybe majd a faragott díófa koporsót leeresztik. – Ilyen szép koporsója csak az Ezredes Úrnak volt, 1929-ben, mondják sokan, akik még emlékeznek *arra* a temetésre. A koporsót kísérők is több ezren vannak, s kabátjukon ott viselik háborús kitüntéseiket. Vannak közöttük fiatalok is, féllábúak, félkezeűk, akik már e folyamatban lévő háború vesztesei. Valamilyen jelentés szerint a sírnál, az elhantolás után, elénekelik a Bože pravde kezdetű dalt, amely a szerb himnusz (szövegét a zentai Jovan Đorđević írta, még a Monarchia korában, és akkor nem is volt tiltott nóta); és a gyászolók, származásukra és vallásukra való tekintet nélkül, úgyszólván mindannyian tudják is énekelni; de mindannyian elénekelik a magyar himnuszt is meg a Kossuth Lajos azt üzente nótát is. Meg ott vannak Hajo Tumbas tamburásai is, és a sír mellett a Višnjičica rod rodila kezdetű szerb népdal után Dankónótát is pengetnek, Most van a nap lemenőben... Fiatal hadnagyként Szege-den szolgált az ezredes úr, suttogják a jól informáltak.

34.

1931 tavaszán üzenet várta hőünket a Pohárkovics-kripta lámpájában. Téged figyel a rendőrség. S valóban, észrevehetően többször járőröztek a rendőrök is a határzónában, különösen N. törzsőrmester volt hiperaktív. Négy szemközti beszélgetésben ki is fejtette Szilveszternek, hogy a magyarok mindnyájan megbízhatatlanok, Nagy-Magyarország feltámasztása érdekében munkálkodnak, mindannyian kémek, árulók, de elbánunk veletek! – vette fenyegetőre. – Én leszek az első, aki késemmel elvágom a torkodat, ha eljön az ideje. Kiképeztek az ellenfél ilyenemű megsemmisítésére. Egyetlen húzás, bal kézzel (mert N. suta), egészen a csigolyáig, felkanyarítva a bal fülig. Fájdalommentes metszés. – Szilveszter beszámolt Turanovnak N. fenyegetéséről. – Hagyja őt a fenébe, Funero úr, csahos kutya, a csetnikszervezet beszél belőle. Említésre sem érdemes!

35.

1931. május 29-én játszotta életbevágó mérkőzését a Vasút FK a belgrádi Jugoslavija ellen. Győzelem kellett, hogy a szabadkaiak megőrizhessék első osztályú státusukat. A féldíő a belgrádiak egygólos vezetésével zárult. Szilveszter Szilveszter a szünetben megjelent a Vasút öltözőjében, s felajánlotta a játékosoknak ugyanazt, amit annak idején a Jaszibara SC csapatának, ráadásul a vezetőség által kiválasztott legjobb játékost meghívta Pestre, a Conti utcába.

Csoda történt, fordított a Vasút! – ilyen címmel jelent meg másnap a belgrádi Vreme napilap sportoldala.

Madám Kátó műintézetében meg reggelig tartott a viháncolás, gyönyörök kertjében éltek a hegyvidékekről származó focisták, hősünk vendégei, s a helyi sportbarátok nyíltan dicsérték Funero urat. Újra bizonyosságot nyert, hogy az Úristen a nőkben rejtette el a férfinép leghatásosabb doppingszerét.

Azonban két nap múlva a belgrádi Vreme az első oldalon, szalagcím-ben közölte, Tisztátalan viszonyok futballberkekben Szabadkán! Név szerint ugyan nem emlegettek senkit, de beszámoltak arról, hogy egy helyi vállalkozó a Jugoszlavija feletti győzelmet a Polikárp utcai nyilvánosház művésznőinek kegyeivel honoráltatta. A mérkőzés legjobbját meg Pestre invitálta, egy ottani reprezentatív bordélyba. Miért nem Belgráddal jutalmaz a szabadkai vállalkozó? – tette fel a kérdést a cikkíró.

36.

A kiválasztott balszélsőnek, valami Milivoje Jovićnak (aki melleleg nem volt a sorsdöntő meccs legjobbjá, de tagja volt a csetnikszervezetnek), N. törzsőrmester hozta meg az útlevelet Belgrádból, példásan gyorsan elkészült a dokumentum: két nap alatt. A balszélső feladatul kapta N.-től, hogy mindent alaposan figyeljen meg, Szilveszter minden lépéséről tudjon, mert hazatérvén be kell számolnia a történetekről, ez hazafias kötelességed! – biztatta őt N., amikor a legény arca e felkészítés során arról árulkodott, legjobb lenne sehova se menni.

Pedig nagy élmény volt Milivoje Jović számára a pesti kirándulás. Lelkesen számolt be hazatértekor N. törzsőrmesternek, aki arról bizonyosodhatott meg, hogy az átszállított szemfedőket (hősünk kéthetente ezer szemfedőt szállított Pestre egy ottani vállalkozónak, ez legális üzlete volt) rendben áadták egy zsidó kereskedőnek, utána felmentek a budai várba, ott ebédeltek egy előkelő étteremben, és felsorolta N. törzsőrmesternek pontosan, mit; nagyon jó volt, zárta az ebédről szóló beszámolót a balszélső. Aztán lefiákeraztek a Szarvas térre, a Szarvas vendéglőbe, itt lakott, dolgozott és étkezett annak idején Vuk Stefanović Karadžić, a szerb hősi énekek begyűjtője és a szerb cirill írásmód megteremtője, amikor Budán élt, mert Szerbiából elüldözték, e tudós embernek hazájából el kellett menekülnie. Tudja ezt maga, törzsőrmester úr? – kérdezte Jović. – Aztán kimentünk Szentendrére, ahol több gyönyörű szerb templom van, egy meg püspöki templom, és találkoztunk a pravoszláv püspök úrral is, mindketten kezet is csókoltunk neki, Szilveszter elsőnek, ő mutatta, mit kell tennem. A mi ottani püspök urunk, aki érkezésünkkor megáldott mindkettőnket, jól ismeri Szilveszter urat, mert egyszer valami fontos javítást végzett az ottani püspöki templom ikonosztázán. Gyönyörű a templom ikonosztáza, mesések azok a képek, törzsőrmester úr! Nagyon ba-

rátságos volt Szilveszter úr irányában püspök urunk! Törzsőrmester úr, tudja maga, hogy Szentendrén valódi szerb püspökség van? – N. kezdte elveszíteni a türelmét. – Arról beszélj, te gányó, biztatta, kikkel találkozott Szilveszter a magyarországiak közül? – Senkivel, mert kegyelmes püspök urunktól, aki távozásunk előtt újra megáldott és homlokon is csókolt minket, egyenesen a kuplerájba mentünk. Ott vacsoráztunk, s megint felsorolta a balszélső szin- te a teljes étlapot, ültünk az asztalnál, beszélgettünk, csak akkor váltunk el egymástól, ha kimentünk hűgyozni. De hát annyit ittunk, csodás borokat! –, hogy néha ki kellett menni. Aztán lányt választottam, nagyon szép lányok voltak ott, törzsőrmester úr, és reggelig vele voltam. Szilveszter úr pezsgőt hozatott nekem meg a lánynak, én voltam a *harambasa!* A mellettem lévő szobában meg ott időzött Szilveszter úr, szintén egy csinos lánnyal, hallot- tam dörmögő hangját, aztán meg a horkolását. Kegyetlenül horkolt, biztosan a sok bortól, amit magába döntött, mert ittunk becsülettel, én kettő helyett is. Reggeli az állomáson, a restiben, de ez nem egyszerű resti ám, mint a mieink, hanem tiszta, mint a patika, valódi étterem, cigányok muzsikáltak benne! Aztán fölültünk a vonatra. Ott Szilveszter úr azonnal elaludt, fújta a határig, nekem kellett ébresztenem. Ennyi.

37.

N. törzsőrmester jelentésébe belekomponált némely imaginárius adatot is, de kapott is emiatt nagyokat az orrára a titkos felettesétől, így meggyőződhe- tett arról, hogy a balszélső Milivoje Jovićot mások is kihallgatták. Különösen fájdalmas volt a törzsőrmester számára az a felettes figyelmeztetés, vigyázz, el ne veszítsük a bizalmunkat irántad! – Mentegetőzni sem mert, csak lehaj- totta a fejét, forrt benne a méreg, Szilveszter Szilvesztert legnagyobb ellen- ségének érezte, halálos ellenségének. Vagy ő, vagy én! – hajtogatta a hazafelé vezető úton.

38.

Nem tudjuk, hány embert csempészett át hősünk a határon, de egy ilyen esetről az államelnök beszélt az állami televízióban, egy életrajzi műsorban, nyolcvanéves korában. Akkoriban sok ilyen műsort sugárzott a nyolc álla- mi televízió közös programja, s akkoriban kezdett fogadkozni nyilvánosan mindenki, az elnök életművét közösen fogjuk őrizni, nem tántoríthat el ben- nünket semmi ez utunkról, mert eltökéltek vagyunk, sziklaszilárdak leszünk, amíg világ a világ.

39.

Nehéz volt akkoriban a határátlépés, mert közvetlenül a király elleni me- rénylet után voltunk, fokozottan ellenőrizték a határokat. Nekem az elvtár- sak, az országos pártvezetőségben, azt mondták, nyugodt legyek, a szabadkai

a legjobb magyarországi kapcsolatunk. Igaz, a pártszervezetben senki nem tud róla semmit, de mindegyik küldeményünk elérte célját, amit rajta keresztül juttattunk át, s amit hozzánk címeztek, és ő közvetítette, az is. Ritkán vállal embercsempészést, de az eddigieket akadály nélkül lebonyolította. Azért engem szorongás környékezett, míg Pestre nem értünk, ez az igazság. Szabadkán a helyi elvtársak fogadtak, ott időztem körükben négy napot, aztán az ötödik reggelén a palicsi víztoronynál ott hagytak magamra, mondván, jön majd valaki értem, mert itt kezdődik a teljes konspiráció. Egy tizenhárom-tizennégy éves gyerek jött értem, igen jól nevelt fiúcska, elvezetett a palicsi temető mögé, ahol egy parasztkocsira kapaszkodtunk, voltak már rajta vagy nyolcan-kilencen, szőlőmunkások. Még daloltak is a kifelé úton, nem tartottak senkitől, pedig két járőrrel is találkoztunk útközben, akik nem igazoltattak bennünket, de jó nagyokat húztak a pálinkásbutykosból, amit a gyerek kínált nekik. Igen jól ismerhették a gyereket, mert jó hangosan mondogatták neki, idén kiváló pálinkát főzött az apád! Egészen a határig mentünk a kocsin, ott volt egy tanya, körötte hosszan szőlősorok, arrább akácos. Közel, szemben is volt egy tanya. Az már a határ túloldala volt. Odaérkezvén reggelivel vártak minket, ősz volt már, takarták a szőlőt. Nem volt ismeretlen előttem ez a munka, gyerekkoromban otthon, Kumrovecen, nekem is volt részem benne. Derekasán dolgoztunk egész nap, közben vagy kétszer láttam a határőröket is, járőröztek, de nem foglalkoztak velünk, nem is érdekeltük őket. Jó ebédet kaptunk, jó vacsorát a végén. Engem vacsora közben elhívott a fiú, be a házba, és a kemence belsején keresztül a kemence alatti verembe irányított. Leborította a lejáratot, s hallottam, utána azonnal tüzet gyújtottak a fejem felett. Jó volt a szigetelés, mert nem lett kibírhatatlanul meleg a kemence tüzétől. A verembe igen jól lehallatszott mindaz, amiről a szobában beszéltek. Egy erélyes hang kérdezte, miért ég a tűz estefelé a kemencében? – Kenyeret sütünk, hallottam. – Az öregasszony már bedagasztotta, nemsokára bevetjük, mire visszafelé jönnek, törzsőrmester úr, kisül a lángos, tiszteljenek meg bennünket! – Képzeljétek! A fejem fölött sült ki a lángos is, a kenyér is, azok meg visszatértek lángosra, a hangoskodó is, meg egy vidám hangú csoport. Ittak, ettek, még daloltak is. Igencsak jó hangulatban voltak, mert nemsokára valami szamarat vezettek be, akivel vödörből bort itattak. Berúgott a szamár, mert a szobában hamarosan ordítózni kezdett. Azok ott fent tele szájjal hahotáztak. Még én is nevettem a kemence mélyén. Aztán nagy lárma kerekedett, dalolás. Egyszer csak fel-emelte valaki a fejem fölött a lejárati ajtót, gyorsan, sügta, én meg, mint a nyúl, kiugrottam a veremből. A falon túl daloltak a határőrök, a kommunistavadász rendőrök, engem kerestek, én meg velük egy fedél alatt voltam. Hihetetlen ez az egész! Egy spicces szamár hátán léptem át a határt, ahol már vártak. Ott is a kemence alá bújtattak. Ott hajnalban sült ki fejem felett a kenyér, oda is betértek a határőrök, értek valamelyest magyarul, ők is a szamárról

beszéltek. Dávidnak hívhatták őkelmét, mert sokszor megemlégtették a Dávid nevet, s azon röhögtek, hogy a szamar pont a határvonalon alszik, berúgatták a szerbek, mondogatták nagy hangon. Én igen megsajnáltam akkor a szerencsétlen állatot, rájöttem, a részeg szamarat eltűrik csavarogni a határon, mert mindkét oldalon bolondot űzhetnek belőle. Négy napig éltem ezen a tanyán, leginkább a kemence alatt, aztán a tanya sánta lakójával elmentünk a kelebiai állomásra, és a málhavagonban fölutaztunk Pestre. Vezetőm és én is egy-egy demizson bort vittünk a kezünkben, hátunkon meg ott volt vagy tíz tisztított baromfi, tyúkok, kacsák, ezt vittük a pesti piacra. Nekem ki volt adva, meg ne szólaljak, kuka vagyok, kórházba megyek. De nem kérdezett tőlem senki semmit. A vasutasok meg a vezetőm egész úton filkóztak. Én is ismerem ezt a kártyajátékot, annak idején a keleti hadszíntéren sokat játszottam, kedvem lett volna most is, de lefeküdtem a vagon egyik sarkában, úgy tettem, mintha aludnék, pedig a játékosok beszédét hallgattam. Csakhogy nem értettem belőle sokat. Pesten olyan ember várt rám, aki hasonló korú volt velem, azt kérdezte, jól utaztam-e? – Jó volt minden, válaszoltam. Egész nap ezzel a férfival voltam, csupa elsőosztályú helyre vitt, fényes étteremben ebédeltünk, cigányzene szólt, pompásan éreztem magam. Gondoltam én akkor is, meg később is, azért volt mindez, mert a rendőrség ilyen helyeken nem igazoltatott. Nem is volt semmi problémánk. Este kicsit meglepődtem, mert egy nyilvánosházban kötöttünk ki, igen előkelő helyen. Vacsoráztunk, lányt választottunk, szobára mentünk. E szobában kaptam meg a Bécsbe szóló útlevelemet vezetőmtől, aki bejelentette, reggel Sopronon keresztül átmegyünk Bécsbe. Megörültem, abban bíztam, hogy találkozhatom Martin testvéremmel, aki a soproni állomáson dolgozott. Találkoztam is, egy éjszakát együtt tölthettem bátyám családjával. Vezetőm magunkra hagyott minket, üzleti ügyei vannak, koporsóban meg szemfedőben utazom, mondta, s elment tőlünk. Martin elmondta, hogy a háború alatt ismerkedett meg Szilveszter Szilveszterrel, szabadkai gyerek, itt lábadozott a soproni kórházban 1917 nyarán, igen súlyos állapotban hozták ide, azonban kimászott a halál markából. Valami ezredest mentett ki pergőtűzből az olasz fronton, aztán mindketten Sopronba kerültek. Az ezredes kijárta, hogy nagyezüstöt kapjon, de meg is érdemelte. Engem eleinte Borz Marcinak hívott, mert így van értelme a nevemnek, mondta. Amikor járni tudott, két templomban is restaurálta az oltárok fa részeit. Elárulta nekem, miért fog ilyen munkába. – A papok segítenek mindig, hogy hosszúra nyúljon a lábadozásom ideje, mert felettébb érdekelték abban, hogy templomuk rendben legyen. Aztán rájöttem arra, hogy segítségükkel jutok legtovább. A háború után vállalkozó leszek, a papok meg ismernek minden helybéli üzletembert. Ha ők hoznak össze majdani kuncsaftjaimmal, biztos a sikerem. – Ajánlólevelet kért és kapott egy soproni plébánostól meg a főrabbitól, s azt mondta, van már egy halom ilyen ajánlólevele.

Bécs felé utazva mondtam vezetőmnek, hogy bátyám elárulta nevét, és jót neveltünk azon, hogy annak idején borzként emlegette családjukat. – Így lettünk általad csíkos hátúak, mondtam neki. – Én meg azt sejtettem, hogy közöttök van egymáshoz, mert kiköpött egyformák vagytok! – Nevettünk ezen is, pedig nekem beszélnem sem lett volna szabad, mert az útlevel szerint én Kovács Pál budapesti lakos voltam, anyja neve Szakács Viktória, születtem Budapesten 1891. július 22-én, római katolikus vallású, különös ismeretjelű: süketnéma. Ezt soha nem felejttem el. Szilveszter rendben átadott az összekötőnek Bécsben, aztán eltűnt a szemem elől. De még egyszer találkoztunk. Néhány hónap múlva üzenetet hozott Bécsbe, szóban, elmondta, hogyan, milyen csatornákon távozom majd a Szovjetunióba. – Ül már le egy kicsit, kértem akkor. Lehet, soha nem találkozunk. – Bizony lehet, mondta. Én a helyedben nem mennék Sztálinhoz. Ő egy kegyetlen diktátor. Ez a német kancellár, ez a hangoskodó piktor, csak egy bábozska hozzá képest. – Az utóbbiban nagyot tévedett Szilveszter. Számomra megállapítása sokat ért, mert kritikusan néztem szét a Szovjetunióban, s az volt a benyomásom, Szilveszter pontosan tudott mindent, mi történik a proletárság édes hazájában. Gyorsan rájöttem a csisztkák lényegére, ment a nagy leszámolás, tényleg diktatúra volt, de nem a proletariátusé. Bécsben megtudtam Szilvesztertől, hogy az ő fia vezetett a határig, ott meg a barátja szőlejéből csempészték át a túloldali szőlőbe, mindennek ő a szervezője. Te vagy a legjobb kommunista, Szilveszter! – mondtam neki, de ő ezt elhárította, nem is leszek kommunista soha, mondta, nem egyezem a proletariátus uralmával, sok közte a lumpen, láttam én Pesten annak idején, amit láttam. Egy barátomért teszek mindent, aki éppen börtönben ül, már másodszor, mert olyan kemény kommunista, mint egy mocsári tölgy, és a feje meg éppen tölgyfából való! Dolgozni kell, vállalkozni, érteni ahhoz, amit csinálunk, így viszi valamire az ember. – Soha többé nem találkoztam vele, ezzel a Közép-Európát bebarangoló koporsó- és szemfedőgyárossal és kereskedővel, mert üzleti kapcsolata volt Prágával, Béccsel, Budapesttel, Trieszttel, Lemberggel. Szabadkán meg Szegeden koporsókat gyártottak, a fél Bácskában meg szemfedeleket. Templomok, papok, bordélyok és prostituáltak vették körül, minden vallás és minden náció, és mindenütt szerették. Nem is tudok róla azóta semmit, nem tudom, mi lett vele. Pedig ő egy igazi hős volt, aki sokszor kockáztatta életét a mozgalom miatt, de erélyesen tagadta a mozgalmat, kívülállónak mondta magát, pedig egyik legerősebb pillérünk volt.

40.

Hősünk 1944. május végén Budapesten járt, és egy lapban látta Tito jugoszláv partizánvezér képét, akit a németek bekerítették Drvar boszniai falucskánál, de ő megszökött a gyűrűből, pedig a fejére 100 000 birodalmi

márka vérdíjat tűztek ki a birodalmi németek. Hazistenit! – lepődött meg Szilveszter Szilveszter, hát téged röpítettek én át Szabadkáról Bécsbe?! – Pezsgőt kért, és jóízűen megitta az egészset.

41.

A szabadkai párt- és városi vezetés, hallván az államelnök elbeszélését, kezdeményezte az érdemes férfi nyomainak föl kutatását, de újra előkerült a famózus érv, együttműködött a megszállóval, negyvennégyben a népbíróság halálra ítélte. – Negyvennégyben nem is volt népbíróság! Katonai közigazgatás volt Vajdaságban, Tito vezette be személyesen! – kiáltotta egy jelentéktelen pedagógus, akit az iskolák közössége delegált a községi pártbizottságba. A községi párttitkár haragosan rátekintett a gyalogfigurára, akibe ettől beleszorult a többi kikíváncozó szó, és belefagyott a szusz is, s akitől másnap az iskolák közössége megvonta a bizalmat, és kizárás előtti megrovást kapott. Az államelnöknek nem küldtek jelentést.

42.

Hősünk 1938-ban a Zürichi Egyetem Művészettörténeti Katedrájára íratta fiát, aki kitüntetéssel érettségizett a szabadkai gimnáziumban, s aki apja mellett kitanulta a fafaragás művészetét is. Zürichbe érkezésükkor apja meghagyta fiának, hogy soha többé haza ne térjen. A fiú jó tanuló volt az egyetemen is, de nem fejezte be tanulmányait, mert megnősült, és az Amerikai Egyesült Államokba költözött. Történt ugyanis, hogy a szabadkai főrabbi 1939. július 23-án meglátogatta üzletében Szilveszter Szilvesztert. – Rossz idők közelítenek, Szilveszter úr, mondta a főrabbi. – Jó idők sosem jártak errefelé, rebbelében. – Önnek a fia Svájcban tanul. Ön tudja a kivezető utat. A lányomat, Rozáliát kellene kimenekíteni, rokonok várnák Svájcban. Onnan Amerikába mehetne. – Rozáliát azonban nem várták sehol sem a svájci rokonok, de ott volt Misike, akivel Szabadkáról ismerték is egymást. – Vigyázz Szálikára, édes kisfiam! – így hagyta ott őket hősünk. S Misike megőrizte Szálikát, feleségül vette, a katolikus vallás szertartása szerint, remélem, nem haragszik ránk senki otthon, írta Misike meg Szálika a kedves Apukának, a világ legeslegnagyobb szívű emberének. Szilveszter elment a zsidó parókia-ára. – Nászok lettünk, rebbelében! – A főrabbi felettébb megörült e hírnek, ölelgette Szilvesztert, istenem, nekem van a legjobb nászom ezen a világon! – Szilveszter meghívta nászát és nászasszonyát házukba, ekkor ült, majd húsz év után, újra egy asztalhoz a feleségével, Annácskával, tisztességgel fogadták új rokonaikat. Aztán házaspárként fiákereztek el a főrabbiékhoz is, ahogy illik, tisztelgő látogatásra. 1940. május 23-án érkezett egy távirat, nagyapa lettél, Apám, fiunkat Szilveszter Szilveszternek hívják! – Ámen! – mondta hősünk, reinkarnálódását nászurával együtt kívánta ünnepelni, ami meg is történt néminemű kóser italok és ételek társaságában. Szeret minket az

Úristen! – kiabálta a főrabbi. Most már teljes az életünk! – Hősünk szálkás levelet írt Amerikába. Köszönök mindent, édes kislányom, Szálíkám! – s ezt a levelet Szálíka berámáztatta. Azóta is ott áll a Szilveszter utódok házának legdíszesebb falán. Egy ősapa eredeti levele, kézvonása, amelyet az utódok már el sem tudnak olvasni, de fétisként tisztelik e papirost, kézzelfogható bizonyítékát annak, hogy élt Szabadkán egy ősapa...

43.

1941 nyarán megszűnt a kapcsolat Amerikával, de Svájcra keresztül Szilveszterhez eljutottak még a hírek, egészen 1943 végéig. Szálíka igen termékenynek bizonyult, szült még egy fiat, Aladárt, a másik nagypapa reinkarnálódását, és egy igazi tündérkét, Rozáliát. E névnek mindannyian megőrültek, mert Szilveszter Szilveszter édesanyja is meg Halász mama is Rozália volt, s így hívták a főrabbi édesanyját is, rá emlékezve a lányát is, a kicsi, amerikai tündérke anyját. – Ó, istenem, de a tenyeredben hordozol minket! – hálálkodott a rabbi. (Amiről az itthoniak soha nem szereznek tudomást, Szálíkának még két fia és két lánya születik, hét gyerek veszi körül e boldog szülői párt.) Misike mint Michael Sylvester, 1942-ben bevonult, az olasz harctérre került, résztvevője volt Róma meg a legendás olasz városok felszabadításának, a trieszti huzavonának. Tolmácsként tagja volt az amerikai tárgyaló delegációnak, e térségben maradt 1955-ig (itt született, Velencében, a négy kicsi Sylvester), a trieszti válság rendezéséig. Járt Vanga szigetén is, tolmácsként, meglepődött a jugoszláv elnök személye miatt, de az elnök úr nem ismerte fel az egykori kisgyereket, aki átsegítette a határon, pedig mesélni fog egykor róla az állami televízióban, apját meg igazi hősként emlegeti majd.

44.

Annácska is közeledni kívánt férjéhez, de felettébb sután, ám hősünk nem nevette ki őt, tisztelte benne a nagyanyát. Az unokák híre jámborrrá tette a csalódott asszonyt, aki csak nagyanya korában kezdett el úgy viselkedni, mint más asszonyok, s mert unokái voltak, fontosnak kezdte érezni magát. Szilveszter minden hírről azonnal értesítette feleségét, s az asszony hálás is volt ezért. Ekkor találtak valamelyest egymásra. Szilveszter azt is elárulta az asszonynak, hogy Kanadában gyerekei vannak, meg élettársa él ott, akivel 1937 óta nem látták egymást, s akit szabadkai házassága miatt nem vehetett feleségül. De azért boldogok voltak azelőtt, amikor Pesten járt. Annácska erre azt rebegte, megáldott téged a Jóisten, Szilveszter. Hála legyen néki!

45.

1941. április 11-én, hajnalban, a budapesti rádióban elhangzott őfőméltósága, vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr szózata a katonákhoz és az országhoz: „Még a mai napon parancsot adok katonáimnak..!” S át is

lépték a magyar csapatok a magyar–jugoszláv határt, és el is törölték azt, mert délebbre vitték, le a Duna vonalához. Szorongó várakozás a Délvidéken, szerb katonai kiűrés, felrobbantottak egy csomó hidat, aztán „csetnikháború” Szabadkán meg más bácskai helységeken is. Szabadkán a városháza keleti oldalán fektették ki a „csetnikek” holttesteit. A tetemek eltakarítását Szilveszter Szilveszternek rendelték el, de a kirendelt sírásók közös sírt ástak a Zentai úti temetőben, ide kellett szállítani a tetemeiket. Koporsó híján egymásra forgatták a holttesteket, úgy hantolták el őket. Hősünk azonban külön kocsira helyezte V. M. szerb tanácsnok tetemét, és lopva a pravoszláv temetőbe vitték, titokban eltemették, sírjára egy öreg fejfát ültettek. Még aznap este meglátogatta Szilveszter V. M. úr családját, megvitte nekik a szomorú hírt a családfő szerencsétlen haláláról, a feleségnek pedig elmondta, hol találják meg a családfő sírját, kinek az öreg fejfáját keressék. – Koporsóba nem tehetjük, csak úgy, a ruhájában raktuk a sírba, de hát majd megbocsát nekem ezért az Úristen, mondta Szilveszter. V. M.-né elkapta hősünk kezét, és megcsókolta. Szilveszter szégyenlősen bocsánatot kért, nem ezért csinálta, én szerettem V. M. urat, tiszteltem őt, mert felettébb tiszteletre méltó ember volt. Másokat is kicsempészttem volna, de őket, sajnos, nem ismertem. – Megérdemli ön, Funero úr, hálálkodott az asszony, ezerszeresen megérdemli a kézcsókomat. A jó isten áldja meg!

46.

A bevonulás napján megjelent Szilveszternél Nésits Laci. – Azt mondtuk, soha nem találkozunk, Laci! – Halott van nálunk, Szilvi. A sógorom. Öngyilkos lett, megijedt a bevonuló magyaroktól. Temesd el becsülettel! – Rendben van, de te tűnj el, míg ilyen zavaros idők járnak!

A pravoszláv temetőben 1941. április 13-án, délután, a magyar csendőrök elfogták Lazar Nešić szerb kommunistát. Annyi kegyelet volt azért bennük, hogy megvárták a szertartás végét, s a hazainduló rokonság közül emelték ki Lacit, Szilveszter Szilveszter szeme láttára. Ki a fene tudta, hogy Laci itt lesz a temetésen? – töprengett hősünk.

47.

Laci elfogatása után néhány napra a palicsi úton halva találták Turanov volt főfelügyelőt, a Monarchia és Jugoszlávia államvédelmi rendőrségének tagját, kommunistaüldözött. Turanov temetését a Funero Vállalatra bízta. Hősünk a hullaházban találkozott utoljára Turanovval, aki meredten feküdt a lepedő alatt. Ravatala készítésekor látta csak Szilveszter, átvágták a torkát, egyetlen nyisszentéssel, a csigolyáig, vágás fel, a bal füle tövéig.

48.

Lukács Gyula, a mozgalom szürke katonája, aki kommunizmusa miatt kijutott a csendes Donig, és szerencséjére vissza is jött onnan, 1975-ben megjelent *Hol sírjaink domborulnak...* című könyvében így emlékszik: „úgy április közepén lehetett, közvetlenül a honvédség bevonulása után. Közvetlenül a mellettem lévő cellában volt egyedül... Nagyon vigyáztak rá. Egy éjjel nagy dobogás, láрма hallatszott a szomszédos zárkából, majd revolverdörrenés. Nagyon megijedtünk, hisz teljesen védtelenek voltunk, s abban az időben minden történhetett. A lövés után hörgés, aztán ismét két revolverlövés. A hörgés megszűnt... Mi lesz most? – kérdeztük egymást remegve. Ahogy hajnalodott, ránk nyitották az ajtót. Egy polgári ruhás, valószínűleg detektív, rám mutatott: »Kifelé!« Nem tudtam, mi vár rám. A mosdókagyló alatt vizesvödör és padlórongy. Kísérőm odamutatott: »Fölszedni! Indíts!« Fölszedtem a holmit, és beléptünk a rejtelmes zárkába. A zöldesszürke betonon megfeketedett aludt vér. Annak a kommunistának a vére, akit az éjjel ott megöltek... Lazarnak hívták. Lazar Nešićnek. Rengeteg vére volt, alig tudtam felmosni.”

49.

Lukács Gyula előtt, hajnalban, Szilveszter Szilveszter járt a zárkában. Neki kellett elszállítania a hullát a Zentai úti temetőbe. Nem engedték meg, hogy a pravoszláv temetőbe vigye. Hősünk a tetemen a következőket látta: átlótték mindkét lábát, a bal kézfejét, s késsel átvágták a torkát. Metszés be a csigolyáig, fel a bal füléig.

50.

1941. augusztus 12-én hősünk üzenetet kapott a Pohárkovics-kripta lámpájában, valakit el kell rejtened. De soha nem tudta meg, ki lett volna az a valaki, mert nem érkezett senki, viszont nemsokára nagy letartóztatások voltak Szabadkán meg Észak-Bácskában, november 18-án meg a Zentai úti kaszárnyában akasztások. – Valakit közületek meg kellett volna mentenem, suttogta hősünk. Aztán néhány hónap múlva G. T. nála talált menedéket, mert el kellett tűnnie, a világból is. Hősünk el is tüntette őt egy kemence alá. Ott vigyázott rá másfél éven keresztül, akkorra elfelejtették G. T. nevét is a csendőrök, visszamehetett Szabadkára. (G. T. izgalmas politikai pályát futott be a háború után, volt magas polcon, aztán csúszott lefelé, nagykövet is volt Budapesten, majd félrelökött, csalódott nyugdíjas. Soha nem említette Szilveszter Szilveszter nevét.)

51.

1944 tavaszán felkereste násza, a szabadkai főrabbi, Szilveszter Szilvesztert. – Kedves nászom, mondta, rossz világ következik ezután, miránk, zsidókra biztosan, de lehet, hogy tirátok, magyarokra is. Mentsd meg az én gyerekeimet! – Titeket is, kedves nászúram! – Minket nem lehet. Ha én hiányoznék, nyomozni kezdenek. Aztán sorsára sem hagyhatom nyájamat. – Így történt, hogy két lány és két fiú, Misike sógornői és sógorai elbújtak a szőlőkben álló két kemence alá, megérték a háború végét, 1944. október 28-án visszaköltözhettek kifosztott lakásukba, majd kivándoroltak Izraelbe.

52.

Itt és így végződik a kockás füzet szálkás betűkből álló grafitiszövege, a szabadkai írástudó munkája. Szálkás sorok, rácsozott világok.

Mindenütt rácsoz. Csak rácsoz. Rácsoz, rácsoz, szabályosak. Mindent elborítók.

Rácsoz égen és földön.

Ablakainkon. Szemeinkben.

Rácsozország.

S belekényszerítve a mi kedves szülőföldünk.

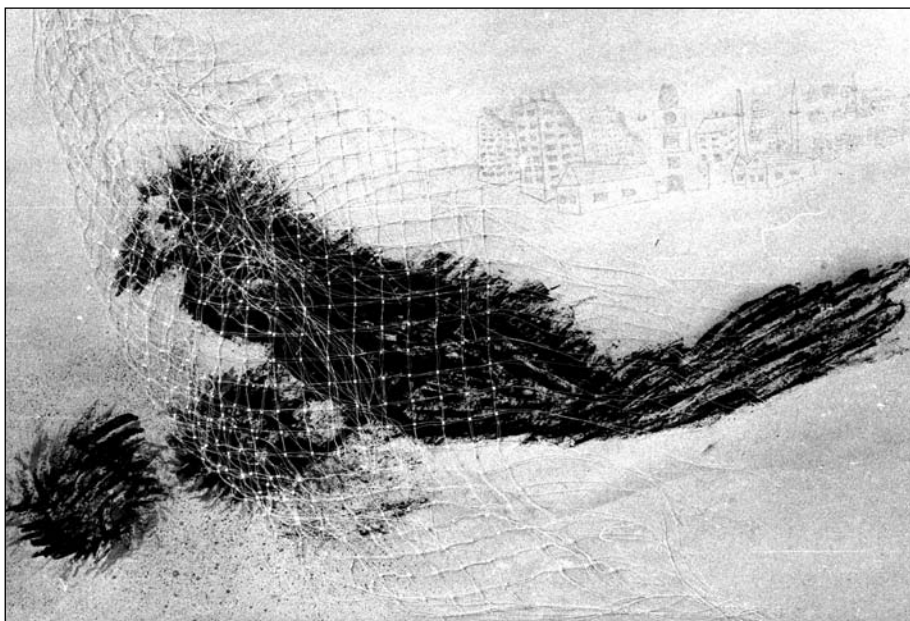
53.

Sokára, amikor már a helybéli magyarok is kutatni kezdhették az 1944/45-ös forduló partizán megtorlásainak (amely vérbosszúra hasonlított leginkább) kegyetlen eseményeit, 1992-ben valami fiatal levéltáros rátalált valamilyen listára. E listán a háborús bűnök és bűnösök kivizsgálásával foglalkozó bizottság felsorolja a háborús bűnösök és a fasiszta megszállóval együttműködő szabadkai magyar polgárok egy csoportjának nevét. Az inkriminált névjegyzéket a Vajdaságban bevezetett katonai közigazgatás idejében, 1944 november–decemberében állították össze, a tömeges megtorlások végrehajtása után. Géppel írták meg a hosszú névsort, feltüntetve sok száz magyar ember nevét, s a harmadik oldal legalján, sorszám nélkül, grafitceruzával, rávezették hősünk nevét is imígyen: „Szilveszter Szilveszter szabadkai temetkezési vállalkozó, háborús bűnös, a megszálló hatóságokkal működött együtt, torka átvágva, jobbról balra, bal füle alatti bevágással.”

A listán egyetlen más áldozatnál sem jelezték, milyen halálammal búcsúztatták siral munkának völgyéből.

2004. szeptember–november

Novák Mihály: A bolond madár megférézése

Novák Mihály: Baranyai templomok

